नमुना पहाणी (sample survey)

Anil Gore
goreanil@gmail.com

Gadchiroli Lecture 3.
18 November 2018

या तासात

- नमुना पहाणीची गरज
- नमुना कसा निवडावा
- कल (bias) म्हणजे काय?
- रँडम निवड कशी करावी?
- मुक्त पण रँडम निवड (simple random sample)
- गटवार मुक्त पण रँडम निवड (stratified random sample)
- करून पाहू

नमुना पहाणीची गरज

- माहिती हवी (गावात धान किती पिकले?, साक्षरांचे प्रमाण किती?, किती टक्के आंबा झाडाना कीड लागली?)
- पूर्ण मोजणी महाग ,काळ फार , मोजणारे कमी
- पण अचूक उत्तर मिळते का?

  थोडी चूक असते पण ती परवडते
- नमुना निवडीत काळजी घ्यावी लागते.

नमुना कसा निवडावा

- संधी मिळेल तसा?
- भाताच्या भांडयातील वरचे शीत. भात शिजला का?
- आईला विचाराः मूल किती हुशार?
- मास्तरला विचारणे बरे
- आदिवासींची आर्थिक परिस्थि ती कशी?
- मेंढा गाव हा नमुना.
- फार चांगले चित्र दिसेल. पण चुकीचे.

कल (bias) म्हणजे काय?

- मोजमापातून उत्तर चुकीचे मिळणे
- मुलांची उंची हवी. मुलींची उंची मोजली.
- शेतकरी उत्पन्न हवे. शेतमजुराला त्याचे उत्पन्न विचारले.
- छोटा शेतकरी उत्पन्न हवे. नमुन्यात फक्त बडे शेतकरी
- बायकांच्या हुशारीविषयी पुरुषाना विचारले
- मोदी सरकार चांगले का वाईट? पंजा पक्ष लोकाना विचारले.
- बँक कशी आहे? २० खातेदाराना विचारा. कोणते २०? यादीतील पहिले
- बँक खूप जुनी. सर्व खातेदार म्हातारे.
- जंगलात रस्त्याकडेची झाडे आणि आतील झाडे सारखीच?
- या अडचंणी कशा टाळाव्या? रँडम निवड

मुक्त पण रँडम निवड

(simple random sample)

- यादी बनवा
- नमुन्यात किती जण घ्यायचे ते ठरवा
- समजा १०० ची यादी. पैकी १० चा नमुना हवा.
- प्रत्येकाला क्रमांक देणे.
- आता १०० रँडम आकडे घ्या. प्रत्येकाला एक रँडम आकडा
- आता रँडम आकडयांची उतरती रांग करा. सर्वात लहान दहा वेचून घ्या.
- हेकरून पाहू.

simple random sample

पहिला खांब : १० लोकांची वये. त्यातून ५ आकडे वेचणे आहे. दुसरा खांबः रँडम आकडे

30	0.269758
64	0.237999
71	0.464785
75	0.923983
76	0.548964
80	0.602143
83	0.08747
91	0.156648
92	0.923872
95	0.968324

आता तेच आकडे पण दुसरा खांब चढत्या क्रमाने. आता पहिले पाच वेचू

83	0.08747
91	0.156648
64	0.237999
30	0.269758
71	0.464785
76	0.548964
80	0.602143
92	0.923872
75	0.923983
95	0.968324

गटवार नमुना (stratified random sample)

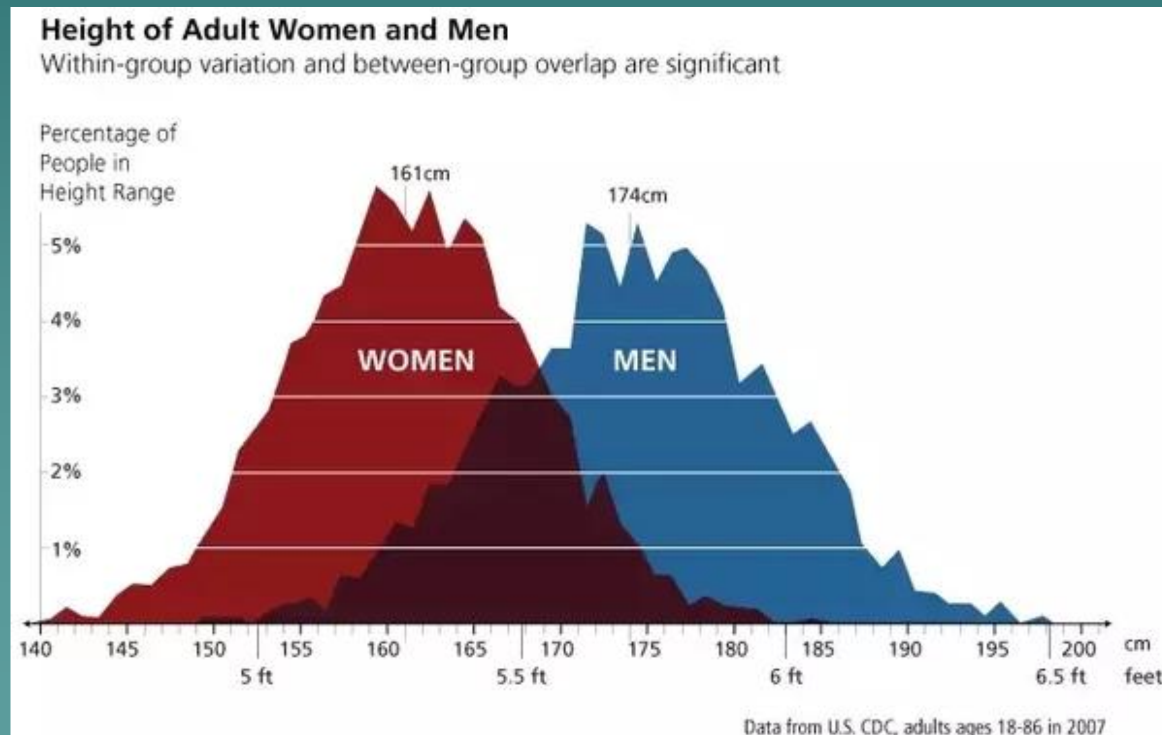
- Stratum- गट
- गटांमधे फरक असतो. एकत्र मिसळून नमुना पहाणी गोंधळ वाढवते.
- प्रत्येक गटाचा वेगळा अभ्यास करा. मग माहिती एकत्र करा.
- गटांची उदाहरणे: शेती उत्पन्न अभ्यास
- बागायत आणि जिरायत वेगळे ठेवा.
- बागायत शेतकरी अभ्यास
- छोटे आणि मोठे शेतकरी वेगळे
- जेवण आवडीचा अभ्यास : प्रांतवार गट, वयवार, स्त्री पुरूष वेगळे?

नमुना पहाणीमधे किती जणांचा समावेश?

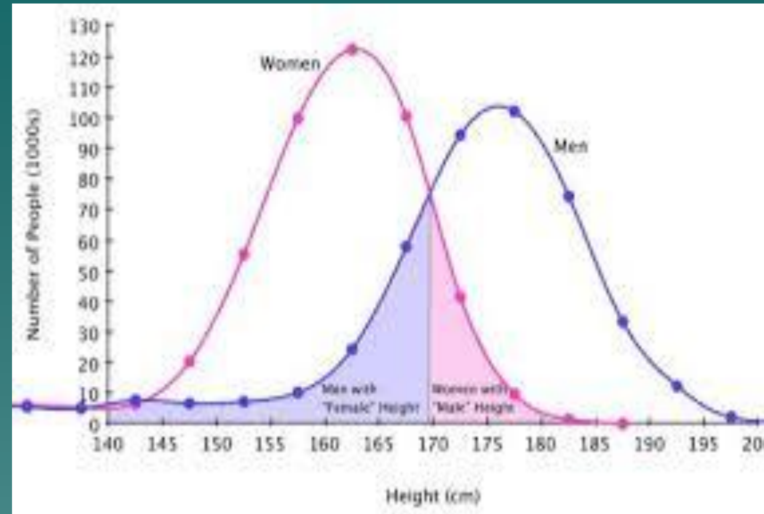
- Sample size
- संख्या वाढली तर मोजमाप अधिकअचुक
- पण खर्च वाढतो. काळ वाढतो.
- धोरण कसे हवे? परवडेल तर मोठे सॅंपल .
- विचलन फार तर चूकजास्त. सॅंपल मोठे हवे
- माणसाना पाय किती? लहान सॅंपल पुरते. कारण विचलन फार कमी.
- माणसाची उंची किती? विचलन खूप. सॅंपल मोठे घ्या.
- गटवार पहाणीमधे सॅंपल गटांमधे कसे वाटावे?
- गट मोठा तर वाटा मोठा, गटात विचलन कमी तर वाटा कमी.

माणसाची उंची

- काही उंच तर काही बुटके
- पुरुष उंच तरा बायका कमी उंच.
- थोडे अति उंच तर थोडे अति बुटके
- **Normal distribution**

Normal distribution

- अनेक मोजमापाना **normal distribution** योग्य आहे
- दोन मुख्य गोष्टी: सरासरी आणि विचलन
- वर्गातील मुलांची वये पाहू आणि त्याची सरासरी व विचलन काढू
- बहुतेक सगळे सरासरीपासून २ विचलन अंतरात असतात.
- आता प्रत्यक्ष करून पाहू.त्यासाठी **excel** वापरू

Excel work practical

- शीटवर एका खांबात वये लिहा.
- **Average** या सोयीचा वापर करून सरासरी काढू,
- **Stdev** या सोयीचा वापर करून विचलन काढू,
- आता सरासरी (अधिक व उणे) विचलनाची दुप्पट काढू.
- या दोन टोकांबाहेर किती जण आहेत?

पुढे काय?

- माहिती कशी गोळा करावी?
- नमुने कसे वेचावेत?
- Hypothesis testing
- Confidence interval
- Bias